HERBAPHARMA

UŽHOROD

Увага!

Интересующимся собирателям послужим всегда безплатно в всякихъ специальних вопросах собиранія, цѣн атд.

„ГЕРБАФАРМА“
Ужгород,
(Пассаж Вайда).

Do pozornosti!

Kdykoliv stojíme k bezplatné disposici sběratelům v otázkách sběrných, cenových a odborných.

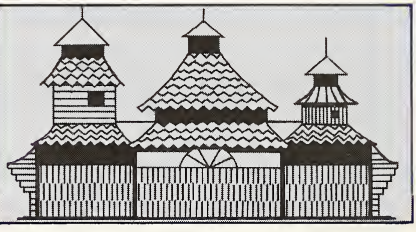
HERBAPHARMA
Užhorod,
Vajda pasáž.

Figyelem!

Mindenkor díjtalanul állunk rendelkezésére a gyüjtőknek a gyüjtés, átvételi ár és mindennemű szakkérdésekben.

»HERBAPHARMA«
Užhorod,
Vajda Passage.

NÁVOD

k poznání a sběru našich domácích
a pěstovaných léčivých rostlin

РУКОВОДСТВО

к собиранію, завѣдыванію и сушенію лѣсных
и полевых лѣкарственных растеній

ÚTMUTATÓ

az erdei, mezei gyógynövények gyüjtéséhez,
kezeléséhez és szárításához

Bendász István

Cena 10·— Kč

Tisk u fy Lám akc. spol. v Užhorodě — Telefon 79.

ÚVOD.

Úvodem naší knížečky jsme vedeni snahou obeznámiti s léčivými rostlinami, jakož i se sbíráním a způsobem jejich sbírání ty, kdož se o tyto věci zajímají.

Naším cílem není dáti do rukou zájemcům obsáhlou vědeckou knihu, nýbrž pouze krátce načrtnutý způsob sbírání veškerých oněch léčivých rostlin, které nalézáme v našem kraji — v Podkarpatské Rusi a na východním Slovensku.

Jest v zájmu státu i národa, aby země nebyla odkázána na léčivé rostliny zemí cizích, na léčivé rostliny cizozemské, čili na dovoz léku, když ve vlastní zemi nalézáme tolik sběratelných léčivých rostlin a v takovém množství, že jeho sběrem lze krýti potřebu léku země vlastní, ba můžeme je vyvážeti i do ciziny.

Ze statistik shledáváme, že cizí státy, jako na př. Anglie a Německo, vynakládají veliké úsilí na pěstování léčivých rostlin a budeme-li se podle »návodu k poznání a sběru našich domácích a pěstovaných léčivých rostlin« zabývati sběrem léčivých rostlin v naší malé zemi ladem hynoucích a léčivých rostlin divoce rostoucích, pak budeme moci jistě zaznamenávati ohromnou úsporu na lécích a léčivých odvarech (čajích).

Jsme dalecí myšlenky, aby se kde kdo zabýval sběrem léčivých rostlin, náše výzva, ke sběru léčivých rostlin platí výslovně jen pro ty, jimž zaměstnání dovoluje, aby si touto výdělečnou možností zlepšili svůj hmotný stav.

V cizích státech — v Anglii, Německu, Holandsku, v Maďarsku — jest sběrem léčivých rostlin zaměstnávána hlavně školní mládež a veliká péče jest věnována tomu, aby nezaměstnání těchto zemí ulehčovali břemenům státu rovněž touto výdělečnou možností.

Dnes, kdy lidstvo tíží tolik starostí, nechť neopomene

nikdo zabývati se sběrem léčivých rostlin, které jsou jako zdánlivě bezcenné pošlapovány na polích, v lesích a na silnicích, příkopech, kde je lze krok za krokem nalézati.

Sběratel si musí uvědomiti, že léčivá rostlina má jen tehdy cenu, je-li sbírána znalecky věrně podle návodu. Nechť každý sběratel lpí na návodu k tomuto popisu připojeném, neboť výsledku své práce a námahy dojde jen tak. bude-li se při sběru léčivých rostlin říditi těmito předpisy.

Lid zná již od staletí léčivou moc rostlin a každý kraj má pro určité rostliny vlastní názvy. Označujeme proto léčivé rostliny názvy lidovými, jmenujeme jednotlivé části rostliny (list, květ nebo kořínek) se zvláštním upozorněním na to, kdy, resp. ve které době slouží ta nebo ona léčivá rostlina za lék.

My, jako svaz lékárníků na Podkarpatské Rusi, jsme se zařídili na podkladě družstevním pro sběr léčivých rostlin, chceme odborně zpracovanými léčivými rostlinami krýti potřebu léků a chemikálií vlastní země, máme na paměti zájem státu a zájem sběratelů, platíme jim nejvyšší denní ceny, můžeme však převzíti pouze byliny odborně zpracované.

Zájemcům poslouží bezplatnými informacemi v každé době »HERBAPHARMA«, kancelář v Užhorodě, Vajdova pasáž.

SMĚRNICE PRO SBĚRATELE LÉČIVÝCH ROSTLIN.

1. Sbírejme toliko ony léčivé rostliny, které jsou nám jako léčivé rostliny známy.

2. Dbejme toho, aby se mezi sebranými léčivými rostlinami neocitly byliny jedovaté, plevel či býlí.

3. Sbírejme toliko na takových místech (v lese, na poli, na cestách), kde sbíráním léčivých rostlin nic nepoškozujeme.

4. Sbírejme toliko onu část rostliny, která nám byla sběratelnou označená. Máme-li tedy sbírati toliko květ, pak sbírejme výhradně jen květ atd. atd.

5. Sběratel nechť neničí léčivou rostlinu tím, že vytrhne celou rostlinu i s kořínkem, potřebuje-li z ní toliko květ anebo květ spolu s listy, protože takovou léčivou rostlinu ztrácíme navždy.

6. Sbírejme jen čisté, zdravé, prachu prosté a hmyzem neohryzané léčivé rostliny.

7. Nesměšujme při sbírání nebo při sušení různé léčivé rostliny, neboť taková směs léčivých rostlin jest úplně bezcenná.

8. Sběratel nechť sbírá jen tolik léčivých rostlin, kolik jich může při sušení umístiti, čili nemá hromaditi pro sušení mnoho léčivých rostlin najednou, neboť sušení silné vrstvy léčivých rostlin se setkává s obtížemi.

9. Léčivé rostliny sušme na suchém vzduchu, pokud možno na půdě, ve stodole, na místě chráněném před prachem a dbejme toho, aby na léčivé sušící se rostliny nepůsobily sluneční paprsky a aby na ně nepršelo.

10. Sušení nemá se díti nikdy urychleně, tudíž ani na slunci, ani bezprostředně u kamen nebo sporáku, neboť kvapně sušená léčivá rostlina ztrácí svou barvu a tím úplně svou cenu.

11. Nesbírejme mnoho léčivých rostlin na dlouho do pytlíku nebo do zvyklých, lidově zvaných, plubcin ani jich tam dlouho nedržme, neboť takto nahromaděné léčivé rostliny (zvláště květy a listy) se vlastní vlahou udusí a náhle odbarvují.

12. Důležito jest, aby sběratel nesbíral nikdy léčivé rostliny vlhké deštěm nebo rosou, nýbrž vždy rostliny po rose

již suché a dlouho po dešti oschlé. (Nejlépe jest sbírati léčivé rostliny v hodinách odpoledních a sluncem již osušené.)

13. Úplně sušené léčivé rostliny uložme na místo prachu prostém a to květy nejspíše v truhlici nebo krabici, listy, a stonku listu s květy na nich do pytlíků, kořínky rovněž do pytlíků. Léčivé rostliny takto již v truhlicích, krabicích nebo pytlíčkách uložené nestavme na místa se vzduchem mokrým, vlhkým nebo plesnivinou páchnoucím, nýbrž na půdu, po případě na poličky, kde jsou pak až do předání dobře větrány.

14. K sušení položme léčivé rostliny na papír nebo na prkna, nikdy pak na zem nebo na slámu.

15. Na pozemcích státních nebo urbárních nesbírejme bez povolení, abychom se nevystavili nepříjemným následkům způsobené škody nebo nedovoleného sběru rostlin.

16. Sběratel sbírej vždy ony léčivé rostliny, na které byl upozorněn sběrnou, aby neuspořádaným sběrem nebyly léčivé rostliny sbírány zbytečně.

O SBĚRU LÉČIVÝCH ROSTLIN: VŠEOBECNĚ.

Sledujeme-li pozorně různé rostliny, listy, květy a j., jak je krok za krokem nalézáme v lese, na poli a na cestách od časného jara až do pozdního podzimu, shledáme, jak příroda štědře obdarovala tato místa. Lid od staletí užíval a užívá podnes ještě těchto rostlin k léčení.

Co jest léčivá rostlina?

Léčivou rostlinou jest ona rostlina, která slouží k léčení. Lidé již dávno ji uměli užíti k léčení různých nemocí a nalezli takřka pro každou nemoc léčivou rostlinu. Viděli jsme a vidíme, že tyto léčivé rostliny slouží skutečně účelům léčby, a víme, že různé naše léky jsou připravovány z odborně zpracovaných léčivých rostlin.

Léčivou rostlinou jest tudíž rostlina, která jest jako léčivá rostlina známa a nikoliv všelijaké býlí, rostoucí kdekoliv divoce.

Léčivá rostlina slouží jen tehdy léčbě, užijeme-li oné její části k léčení, která má léčivý účinek. Na př. z některé lé-

čivé rostliny toliko její květ nebo jen její list, anebo květ s listem a se stonkem, anebo toliko její kořínek.

Nejdůležitější podmínkou pro sběr léčivých rostlin jest jejich odborné spracování. Rozumějme tím, že nestačí léčivé rostliny sbírati, nýbrž je pro účely léčivé vhodně sušiti, zpracovati. Jen ona léčivá rostlina má cenu, která jest, nebo byla zpracována podle zde uvedeného popisu a aby námaha a práce sběratelova nevyšla nazmar, přidržuje se sběratel i sběrna tohoto návodu.

Doba sběru léčivých rostlin.

Sběrnou dobou léčivých rostlin rozumíme onu dobu, kdy mají léčivé rostliny účinek léčivý. Neslouží tudíž v kterékoliv době sbíraná léčivá rostlina léku nebo chemikálii, slouží jim jen tehdy, když její sběr nařídíme. Na př. nelze sbírat některé léčivé rostliny dříve než vykvetou, jiné zase pouze po odkvětu. Lze je tudíž nasbírati toliko v době, kdy jejich list nebo stonek může sloužiti na lék.

Pro každou léčivou rostlinu určíme dobu sběru a určíme zvláště, ve které době kterou jejich část nutno sbírati.

Způsob sběru léčivých rostlin.

Pro sběr léčivých rostlin jest nadmíru důležitý způsob jejich sbírání. Tyto způsoby sběru shrnujeme takto:

a) Květ sbíráme tak, že oddělujeme od rostliny toliko korunu květu, beze stonku, jest tudíž sbírati jen květ. Nesbírejme květ mokrý, orosený, nýbrž jen mokra a vlhka prostý, vzduchem nebo slunečním paprskem úplně osušený. Sbírejme květ dobře vyvinutý v plném květu (nikoliv odkvětlý).

Sebrané květy prostřeme ihned po sběru k sušení a to bez výjimky toliko na místě před slunečním paprskem chráněném, vzduchu suchého; děje se tak na půdě nebo ve stodole.

Květy rozložme buď na papír nebo na průlinčité plátno pro tento účel se hodící, řídce rozložené obracejme je denně malým tenkým proutkem, aby nepráchnivěly.

Vysušené květy umístíme úplně na sucho v krabici nebo truhlici a tyto uložíme na dobře větrané místo. Nepokládejme je nikdy na místa mokrá, vlhká nebo plesnivinou páchnoucí, zvláště nikoliv na místa holá, neboť sušené obalené květy ssají do sebe i vlhko i zápach plesniviny a stávají se takto bezcennými.

b) Listy sbíráme toliko dobře vyvinuté, silné, zdravé, hmyzem neohryzané, prosté mšic, z odénku nebo lodyhy a stonku léčivé rostliny a tak jako květ, bez stonku, lodyhy nebo odénku.

Sebrané volné listy sušíme právě tak jako květy, t. j. na místě před slunečními paprsky chráněném, na půdě, a obracíme je denně jednou neb dvakrát rovněž proutkem. Listy usušené vložíme v pytlíky a umístíme je rovněž na místě dobře větraném.

Sběratel si musí uvědomiti, že cenu mají toliko listy, které při sušení podržely zelenou barvu. Zhnědlé nebo zčernalé listy, odbarvené proto, že sušení nebyla věnována náležitá péče, jsou bezcenné. Jest důležito, aby bylo listu sebráno jen tolik, kolik jich můžeme usušiti. Nejdůležitějším pak jest nenechati čerstvé listy dlouho v pytlíku nebo v plachcině, neboť ony se vlastní vlahou spařují čili dusí a pak se odbarvují, zhnědnou ještě před prostřením k sušení.

c) Sběrem listu — stonku a květu spolu najednou rozumíme sběr oné části léčivé rostliny, kterou sbíráme tím způsobem, že odřízneme stonek ve výši 2—3 cm od kořínku a máme pak spolu se stonkem i listy a květy rostliny v jednom. Toto nazýváme herbou. Při tomto způsobu sběru jest důležito, aby herba neměla příliš tlustého stonku, jest však sbírati herby toliko již vyvinuté. Jest rovněž důležito, aby při sběru herb nebyly mezi ně vmíseny různé jiné (cizí) rostliny, neboť herba takto pomíšená jest úplně bezcennou. Sušení herb děje se obracením lopatkou a způsob jeho jest týž jako u listů, totiž na místě vzduchu suchého, které jest chráněno před slunečními paprsky na půdě nebo v kolně.

Herby jest po usušení svázati ve svazečky a to proto, aby se nelámaly.

d) Sbírání kořínků děje se jejich nálevkovitým vykopáním ze země jako vykopáváme cukrovou řepu a uříznutím od hlavy. Kořínek zbavíme bláta, zeminy, lépe řečeno, omyjeme jej vodou. Tlustší kořínky rozřízneme na dvě neb více částek. Tenčí kořínky sušíme v celku. Též sušení kořínků se děje na místě vzduchu suchého. Za letního tepla lze je sušiti též venku, ale na místě chráněném před slunečními paprsky.

Usušené kořínky musí býti suché jako kost. Po usušení je lámeme na dva nebo více kousků. Léčivým účelům slouží jen ona část kořínku, jejíž vnitřní zlomenina jest bílá nebo žlutá. I kořínky dáváme do pytlíku a ukládáme je na takové

místo, kde jest vzduch suchý. V době sušení obracíme kořínky několikrát denně hřáběmi nebo jiným podobným způsobem, neboť neučiníme-li tak, pak kořínek začne plesnivěti a později i zčerná.

Zpeněžení léčivých rostlin.

Zpeněžení odborně zpracovaných léčivých rostlin se děje převzetím jich Svazem lékárníků na Podkarpatské Rusi v Užhorodě za denní ceny od sběratelů neb sběren. Jelikož svaz si přeje, aby sběr léčivých rostlin byl svěřen váženému učitelskému sboru, odvádějí sebrané léčivé rostliny školáci a školačky anebo nezaměstní sběrem se zabývající učitelskému sboru a budou svazem vyrozuměni pokaždé poštou o čase převzetí. V jednotlivých okresích převezmou, resp. zaplatí odváděné léčivé rostliny lékárny anebo zmocněnec svazu. Jako družstvo má svaz na zřeteli vždy hmotný zajem sběratelů a platí za léčivé rostliny nejvyšší denní ceny.

V připojené malé knížečce uvádíme veškeré ony léčivé rostliny, jichž lze v našem kraji nalézti nadmíru mnoho a jmenujeme je lidovými názvy. Před dobou sběru a v době sběru navštíví vážený učitelský sbor, předseda našeho družstva osobně a bude konati informační přednášku o způsobech sběru jednotlivých léčivých rostlin, o jejich sušení a zpracování.

V každém měsíci sdělíme oběžníkem názvy léčivých rostlin, které jest sbírati a v které době.

Zájemcům posloužíme kdykoliv bezplatnými informacemi.

HERBAPHARMA

družstvo pro sběr léčivých rostlin s r. o., založeno Svazem lékárníků pro Podk. Rus.

Užhorod — Vajdova pasáž.

ВВЕДЕНІЕ.

Введеніем нашей книжечки мы стремимся к тому, чтобы познакомити интересующихся с лѣкарственными растеніями респ. с их собираніем и способом собиранія.

Нашей цѣлью не является, чтобы дати в руки собирателя великую научную книгу, но хотим мы подати способ собиранія всѣх тѣх лѣкарственных растеній, которыя находятся в нашем краѣ — в Подкарпатской Руси и Восточной Словакіи.

Государственный интерес, чтобы держава не нуждалась в импортованіи заграничных лѣкарственных растеній респ. лѣкарств тогда, когда мы находим внутри государства столько много лѣкарственных растеній, что их собираніем можем снабжати собственныя аптеки и можем их даже экспортовати в иныя державы.

Мы видим из статистик, что нѣкоторыя заграничныя державы, на примѣр Англія и Германія, очень много вниманія обращают производству лѣкарственных растеній. Если бы мы занимались собираніем лѣкарственных растеній нашего малаго края на основаніи настоящаго „Руководства к собиранію, завѣдыванію и сушенію лѣсных и полевых лѣкарственных растеній", могли бы обезпечити великою прибыль для нашего лѣкарстеннаго производства.

Мы не утверждаем и не желаем, чтобы каждый занимался собираніем лѣкарственных растеній, наше воззваніе к собиранію лѣкарственных растеній относится к тѣм, занятіе которых разрѣшает, чтобы с помощью собиранія лѣкарственных растеній улучшили свое матеріальное положеніе.

В заграничных державах, як Англіи, Германіи, Голландіи, Мадьяріи, собираніем лѣкарственных растеній занимаются прежде всего ученики, кромѣ того державныя управленія заботятся о том, чтобы безработные вслѣдствіе собиранія лѣкарственных растеній получали зарабаток и были таким

образом в пользу не только самим себѣ, но и государственной кассѣ.

Собиратель лѣкарственных растеній не должен забыти, что лѣкарственныя растенія имѣют цѣну только в том случаѣ, если их собираніе производится фахово, точно по предписаніям. Зато каждый собиратель должен точно руководитися предписаніями и наставленіями настоящаго руководства, ибо только таким образом послѣдует результат собиранія, если оно производится точно по предписаніям.

Народ знает уже очень давно лѣчебную силу лѣкарственных растеній, каждый край знает лѣкарственныя растенія под разными названіями. Мы называем лѣкарственныя растенія общенародными названіями, отдѣльно обозначаем, которыя части (листья, цвѣты или корни) отдѣльных растеній нужно собирати и обращаем вниманіе так же и на то, в которой порѣ года служат тѣ или иныя лѣкарственныя растенія лѣкарствами.

Мы, як Общество подкарпаторусских аптекарей, начали заниматися собираніем лѣкарственных растеній на дружественном основаніи, мы хотим снабжати наше лѣкарственное и химическое производство фахово собираемыми лѣкарственными растеніями, соблюдаем при том интересы державы и собирателя, платим за лѣкарственныя растенія самыя высокія цѣны, но можем принимати только фахово собранныя и манипулованныя лѣкарственныя растенія.

Тѣм, которые интересуются дѣлом, послужим всегда необходимыми обясненіями. Канцелярія „Гѐрбафарма“ в Ужгородѣ, пассаж Вайда.

ИНСТРУКЦІИ
ДЛЯ СОБИРАТЕЛЕЙ ЛѢКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНІЙ.

1. Мы должны собирати только такія лѣкарственныя растенія, которыя считаем лѣкарственными растеніями.

2. Мы должны уважати на то, чтобы не попались между лѣкарственныя растенія растенія ядовитыя.

3. Собиратель должен собирати только на таких мѣстах, гдѣ не может причинити вред собираніем лѣкарственных растеній (лѣс, поле, дороги).

4. Мы должны собирати только тѣ части лѣкарственных растеній, на собираніе которых обратила наше вниманіе собирательня. Значит, если нужно собирати цвѣты, то мы должны собирати исключительно только цвѣты итд. итд.

5. Собиратель не должен уничтожити лѣкарственное растеніе тѣм, что вырвет и корни такого растенія, которое полезно только своими листьями или цвѣтами. Таким образом мы можем уничтожити раз и на всегда цѣлое растеніе.

6. Мы должны собирати только чистыя, здоговыя лѣкарственныя растенія и такія, которыя непокрыты пылью или насѣкомыми.

7. Мы не должны смѣшати при собираніи или сушеніи разнаго рода лѣкарственныя растенія, потому что такія растенія являются совсѣм безполезными.

8. Собиратель должен собрати только такое множество лѣкарственных растеній, которое может легко сушити, т. е. пусть не соберет он великое количество растеній, которое потом трудно высушити.

9. Мы должны сушити лѣкарственныя растенія на мѣстѣ с сухим воздухом и должны уважати на то, чтобы лѣкарственныя растенія, находящіяся в сушеніи, не получили дождь или солнце.

10. Сушеніе лѣкарственных растеній не должно происходити быстро, значит ни на солнцѣ, ни при огнѣ, потому что быстро сушенныя растенія потеряют свой цвѣт и станут таким образом совершенно безцѣнными.

11. Мы не должны собирати и держати продолжительное время в мѣху много лѣкарственных растеній, потому что накопленныя таким образом растенія (особенно цвѣты и

листья) задушатся от собственнаго сока и быстро потеряют свой цвѣт.

12. Важно, чтобы собиратель никогда не собирал мокрыя от дождя или росы растенія. Лѣкарственныя растенія должны мы собирати только послѣ того, як они от дождя или росы высохли. Наилучше, если собираніе происходит послѣ обѣда.

13. Высушенныя лѣкарственныя растенія должны мы помѣстити на мѣстѣ, освобожденном от пыли, найлучше цвѣты в малых коробках или ящиках, листья и гербы (лист, цвѣт и стебель вмѣстѣ) в мѣхах, так же и высушенные корни должны мы помѣстити в мѣхах. Собранныя в коробках и мѣхах лѣкарственныя растенія должны держатися на вѣтряных мѣстах с добрым воздухом до того времени, пока их не продадим.

14. Лѣкарственныя растенія сушим на бумагѣ или доскѣ. Обращаем их ежедневно по крайней мѣрѣ два раза, чтобы не заплѣснѣли или сохли неодинаково. На землю или солому не должны мы положити лѣкарственныя растенія для сушенія.

15. На державном или урбаріальном имѣніи не должны мы собирати без разрѣшенія, ибо эвентуальный вред, который таким образом можем причинити, может послужити для нас непріятными послѣдстіями.

16. Собиратель должен собирати всегда только тѣ лѣкарственныя растенія, собираніе которых было приказано. На примѣр, если слѣдует собирати корни, пусть не собирает он гербы, если слѣдует собирати цвѣты, не должен он собирати цвѣты вмѣстѣ с листьями или листья, стебли и цвѣты.

О СОБИРАНІИ ЛѢКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНІЙ ВООБЩЕ.

Если мы наблюдаем находящіяся от ранней весны до поздней осени на полѣ или в лѣсѣ травы и цвѣты, увидим, насколько мы богаты в лѣкарственных растеніях, травах, цвѣтах и корнях, лѣчебная сила которых извѣстна уже долгое время нашему народу.

Что такое лѣкарственная трава?

Под названіем лѣкарственной травы мы понимаем такое растеніе, котрое имѣет лѣчебную цѣль. Старые люди, но еще и новѣйшая генерація, пользовались и пользуются разными растеніями для лѣченія болѣзней и можно сказати, что для

каждой болѣзни было найдено соотвѣтствующее лѣкарственное растеніе. Видим и знаем, что из сих лѣкарственных растеній приготовляются разнаго рода лѣкарства.

Значит, лѣкарственной травой является только такое растеніе, которое мы дѣйствительно считаем лѣкарственным растеніем, значит, не всякаго рода пловолы и бурьяны и не всѣ части сих растеній составляют матеріал, удобный для приготовленія лѣкарств. У нѣкоторых растеній только цвѣты, у иных только листья, у иных опять только листья, стебли и цвѣты вмѣстѣ, у остальных только корни составляют сей матеріал. Значит, самым важным условіем лѣкарственных растеній и их собиранія является, чтобы только тѣ части были собраны, собираніе которых приказано.

Лѣкарственныя растенія могут быти использованы для приготовленія лѣкарств только в том случаѣ, если они порядочно высушены. Только фахово завѣдываемыя растенія имѣют цѣну. (Смотри способ собиранія и завѣдыванія!)

Время собиранія лѣкарственных растеній.

Временем собиранія лѣкарственных растеній понимаем время, когда должны собиратися сіи растенія. Не в каждое время собранныя лѣкарственныя растенія имѣют лѣчебное дѣйствіе. На примѣр: У нѣкоторых лѣкарственных растеній цвѣты должны быти собраны перед цвѣтеніем, у нѣкоторых же во время цвѣтенія итд. итд.

Для собиранія каждаго лѣкарственнаго растенія опредѣлили мы время (мѣсяц). Отдѣльно обозначили мы части растеній, которыя должны собратися. Зато собиратель должен руководитися сими указаніями, чтобы его труд не был напрасным.

Способ собиранія лѣкарственных растеній.

При собираніи лѣкарственных растеній самым важным является способ их собиранія. Способы сего собиранія и способ завѣдыванія и сушенія даем в нижеуведенных точках.

а) **Цвѣты** должны мы собирати так, что отдѣляем только головку цвѣта от растенія. Сіе должно происходити всегда так, чтобы головки цвѣтов были собраны без стеблей. Не должны мы собирати цвѣты **мокрыми** послѣ дождя или росы, наилучше тогда, когда растенія уже высохли от росы. Самое удобное зато собирати растенія послѣ обѣда, но не близко к вечеру. Только такіе цвѣты должны мы собрати,

которые находятся в полном цвѣтеніи. Почки или отцвѣлыя головки растеній не должны быти собраны.

Собранные цвѣты должны мы сушити сейчас послѣ цвѣтенія. Сушеніе должно происходити **безусловно** на таком мѣстѣ, гдѣ нѣт солнца, гдѣ воздух сухой (на чердакѣ или в стодолѣ), и то так, что цвѣты должны быти расположены на бумагѣ. Ежедневно с помощью малой палки должны мы смѣшати цвѣты, чтобы они не поплѣснѣли или сохли неодинаково. Совершенно сухіе цвѣты положим в коробки или бумажные мѣхи и отложим на вѣтряное мѣсто до того времени, пока их не продадим.

б) **Листья** должны мы собирати таким образом, чтобы были собраны только добре развитые, здоровые, зеленые и неповрежденные насѣкомыми листья. Листья должны мы собирати так же без стеблей.

Собранные листья сушим мы таким же образом, як и цвѣты, значит на мѣстѣ, гдѣ нѣт солнца, на чердакѣ и ежедневно смѣшаем их с помощью палки. Высушенные листья положим в мѣхи и помѣстим так же на сухом и вѣтряном мѣстѣ.

Собиратель должен знати при собираніи листьев, что только зеленые листья цѣнны. Листья, которые получили бурую или черную барву вслѣдствіе нестарательнаго сушенія, совсѣм безцѣнны. Самое важное то, чтобы мы не оставляли собранные листья продолжительное время в мѣху, потому что листья задушатся от собственнаго сока и таким образом листья потерают свою краску еще перед тѣм, як бы мы начали их сушити.

в) **Собираніе листьев, стеблей и цѣтов одновременно** происходит тогда, когда мы отрѣжем стебли от корней в высотѣ 2—3 см. и собираем таким образом листья и цвѣты вмѣстѣ с стеблями. Сіи части лѣкарственнаго растенія называем гербами. При сом способѣ собиранія важно, чтобы герба не было через чур сильна, с толстыми стеблями, кромѣ того может собиратися только вполнѣ развитая герба. Кромѣ того важно и то, чтобы мы не смѣшали при собираніи гербы с иными (чужими) травами, потому что смѣшанная таким образом герба совсѣм безцѣнна. Сушеніе гербы происходит с помощью малой лопаты и способ ея сушенія подобный способу сушенія листьев, то есть на мѣстѣ без солнца, с сухим воздухом, на чердакѣ или в стодолѣ. Сушеніе гербы подобно, як и остальных лѣкарственных растеній, должно

происходити на мѣстѣ, гдѣ нѣт солнца. Гербы послѣ сушенія связываем в связки, и то потому, чтобы не поламались. отрѣжем. Корни очистим от грязи и земли, лучше, если их из земли выкопаем, и подобно, як у свекловицы, в горлѣ отрѣжем. Кодни очистим от грязи и земли, лучше, если их умыем. Болѣе толстые корни разрѣжем на двѣ или больше частей. Тонкіе корни сушим в цѣлости. Так же и корни сушим на сухом мѣстѣ. Лѣтом можно их сушити тоже и на свободном мѣстѣ, но пусть не будет ани тут солнца.

Высушенные корни, которые должны быти сухими як кость, послѣ сушенія разламаем на двѣ или больше частей. Только та часть корней цѣнна, внутренность которых бѣла или желта. Корни уложим в мѣху и помѣстим на мѣстѣ с сухим воздухом. Корни во время сушенія ежедневно больше раз обращаем, наилучше с помощью граблей, потому что в случаѣ, если бы мы их не обращали, корни бы поплѣснѣли и послѣ того бы почернѣли.

Продажа лѣкарственных растеній.

Продажа собранных и фахово завѣдыванных лѣкарственных растеній происходит таким образом, что их покупает дружество подкарпаторусских аптекарей от собирателей. Смотря на то, что названное дружество намѣряет производити собираніе лѣкарственных растеній с помощью П. Т. учительства, ученики или занимающіеся сим дѣлом безработные передадут собранныя ими лѣкарственныя растенія учительской корпораціи мѣстной школы, которая будет увѣдомлена о времени, мѣстѣ и способѣ перебиранія растеній дружеством. В отдѣльных районах перебирают и выплачивают растенія аптеки или уполномоченныя лица дружества. Дружество, як такое, соблюдает всегда принципы, чтобы интересы собирателей были защищаемы, по сей причинѣ выплачивает за лѣкарственныя растенія самыя высокія цѣны.

В настоящей книжечкѣ мы обозначаем всѣ лѣкарственныя растенія, которыя находятся в нашем краѣ в больших массах и называем их общенародными названіями. Перед временем собиранія и во время собиранія посѣтит управитель нашего дружества П. Т. учительскія корпораціи лично и доложит о собираніи, сушеніи и завѣдываніи лѣкарственных растеній. Ежемѣсячно циркулярами будем сообщати лѣкар-

ственныя растенія, которыя слѣдует собирати и точно опредѣлим, которыя части растеній нужно собирати и когда.

Интересующимся послужим всегда безплатно необходимыми обясненіями.

„ГЕРБАФАРМА“

Дружество для собиранія лѣкарственных растеній с р. о., основанное Обществом подкарпаторусских аптекарей

Ужгород (Пассаж Вайда).

BEVEZETÉS.

Kis könyvünk bevezetésével arra fogunk törekedni, hogy megismertessük az érdeklődővel a gyógynövényeket, illetőleg azoknak gyüjtését és gyüjtési módját.

Nem az a célunk, hogy tudományos könyvet adjunk a gyüjtők kezébe, hanem, hogy rövid vázlatban ecseteljük mindazon gyógynövények gyüjtési módját, amelyek vidékünkön — Podkarpatszka Ruszban és Keletszlovenszkón — találhatók.

Állami és nemzeti érdek, hogy az ország ne szoruljon külföldi gyógynövények, illetőleg gyógyszerek behozatalára akkor, amikor saját országaink határain belül annyiféle és olyan tömegesen gyüjthető gyógynövényekkel találkozhatunk, amelyeknek gyüjtésével részben saját országunk gyógyszerszükségletét fedezhetjük, sőt külföldre is exportálhatunk.

Statisztikai kimutatásokból látjuk, hogy külföldi államok, így például Anglia és Németország óriási súlyt vet a gyógynövények termelésére. Ha a mi kis országunkban parlagon heverő és vadon termett gyógyfüveknek az itt leírt **»Útmutató az erdei és mezei gyógynövények gyüjtése és kezelése«** alapján foglalkoznák, óriási megtakarítást könyvelhetnénk el gyógyszereink és gyógyteáink javára.

Távol áll tőlünk az a gondolat, hogy mindenki gyógynövények gyüjtésével foglalkozzon. A gyógynövények gyüjtésére szóló felhívásunk kimondottan azokhoz szól, akiknek foglalkozása megengedi, hogy e kereseti lehetőséggel segítsen anyagi helyzetén.

Külföldi államokban — Anglia, Németország, Hollandia, Magyarország — főleg az iskolás gyermekeket foglalkoztatják a gyógynövények gyüjtésével, s nagy gondot fordítanak arra, hogy minden ország munkanélkülije ugyancsak ezen kereseti lehetőséggel könnyítsen az állami terheken és saját helyzetén.

Ne tévessze el a gyógynövénygyüjtő, illetőleg gyüjtető, hogy a gyógynövénynek csak akkor van értéke, ha azt szakszerűen — az előírt utasításokhoz hűen — gyüjtik. Ragaszkodjon tehát minden gyüjtő az itt mellékelt leírásunkhoz, mert csak akkor fogja látni munkájának és fáradságának eredményét.

Évszázadok óta ismeretes a nép körében a gyógyfüvek gyógyító ereje, minden vidék más és más elnevezés alatt ismeri a gyógyfüveket. Mi népies nevén jelöljük meg a gyüjtendő növényeket, külön feltüntetjük, hogy egyes gyógynövények melyik része (levele, virágja vagy gyökere) gyüjtendő, különös figyelemmel arra, hogy mikor, illetőleg mely időben gyüjtött gyógyfüvek szolgálnak gyógyszerként.

Mi, mint a Podkarpatszkaruszi Gyógyszerészek Egyesülete, szövetkezeti alapon rendezkedtünk be a gyógynövények gyüjtésére, szakszerűen kezelt gyógyfüvekkel akarjuk ellátni saját országunk gyógyszer- és vegyszerszükségletét, szem előtt tartjuk az állam és gyüjtő érdekét, legmagasabb napi árat fizetünk, de csak a szakszerűen kezelt gyógyfüveket tudjuk átvenni.

Érdeklődőknek díjtalan felvilágosítással szolgálunk mindenkor: **»Herbapharma«** iroda, Užhorod, Vajda Passage.

TUDNIVALÓK A GYÓGYNÖVÉNYGYÜJTŐKNEK.

1. Gyüjtsük azokat a gyógynövényeket, amelyeket gyógynövényeknek ismerünk.

2. Vigyázzunk arra, hogy mérges füvek, dudvák ne kerüljenek a gyüjtött gyógynövények közé.

3. Gyüjtsön a gyüjtő csak azon a területeken (erdő, mező, utak), ahol a gyógyfüvek gyüjtésével kárt nem okozhat.

4. Gyüjtsük csak azon részét a gyógyfüveknek, amelyeknek gyüjtésére a gyüjtető felhívja figyelmünket. Vagyis, ha virágot kell gyüjteni, akkor kimondottan csak a virág gyüjtendő stb. stb.

5. Ne semmisítse meg a gyüjtő a gyógynövényt azzal, hogy akár levél, akár virág vagy virág-levél együttes gyüjtésével az egész növényt gyökerével tépje ki, ezáltal elveszítjük örökre.

6. Gyüjtsünk csak tiszta, egészséges, pormentes, féregtől nem rágott gyógynövényeket.

7. Ne keverjünk össze gyüjtésnél vagy szárításnál különböző gyógynövényeket, mert az így összekevert gyógynövények teljesen értéktelenek.

8. Csak annyi gyógynövényt gyüjtsön a gyüjtő vagy gyüjtető, amennyit szárításra el tud helyezni, vagyis ne halmozzon fel szárításra egyszerre sok gyógyfüvet, mert annak vastagon való szárítása nehézségekkel jár.

9. Szárítsuk a gyógynövényeket száraz levegőjü helyen, lehetőleg padláson vagy csűrben, portól védett helyen és vigyázzunk arra, hogy nap vagy eső ne érje a szárítandó növényeket.

10. A gyógynövények szárítása soha ne történjen hirtelen, tehát sem napon, sem közvetlen tűzhely mellett, mert a hirtelen szárított gyógynövények elvesztik színüket és ezáltal teljesen értéktelenné válnak.

11. Ne gyüjtsünk és ne tartsunk sokáig egyszerre zsákban, vagy más erre a célra szokásos, népies nyelven elnevezett plahcinákban nyersen gyógynövényt, mert az így összehalmozott gyógyfüvek (különösen virágok és levelek) saját nedvüktől befulladnak és hirtelen elszíntelenednek.

12. Fontos az, hogy a gyüjtő soha ne gyüjtsön esőtől vagy harmattól nedves gyógyfüveket, ellenben csakis a harmattól már jól kiszáradt, vagy eső után, jóval a kiszáradást köve-

tően gyüjtendők a gyógyfüvek (leghelyesebb, ha a délutáni órákban történik a gyüjtés).

13. A kiszárított gyógynövényeket helyezzük el pormentes helyen, leghelyesebb a virágokat kis ládikában vagy dobozokban, leveleket és Herbákat (levél, virág és szár együtt) zsákokban, épígy a kiszárított gyökereket is zsákokban raktározzuk el. A dobozokban, zsákokban összegyüjtött gyógynövény mindig szellős, jó levegős helyen tartandó, mindaddig, amíg értékesítésre nem kerül.

14. A gyógyfüveket, virágokat szárításra helyezzük papirosra vagy deszkára. Forgassuk meg naponta legalább kétszer, nehogy megpenészedjenek vagy egyenlőtlenül száradjanak. Földre vagy szalmára ne helyezzünk szárítás céljából gyógyfüveket.

15. Állami vagy úrbéri területeken ne gyüjtsünk **engedély nélkül,** mert a tiltott gyüjtéssel okozott kár kellemetlen következményekkel jár.

16. Mindig csak azt a gyógynövényt gyüjtse a gyüjtő, melynek a gyüjtését elrendelték. Például, ha gyökeret kell gyüjteni, ne gyüjtsük a Herbát, ha virágot kell gyüjteni, ne gyüjtsük levelekkel, avagy levelet, szárat és virágot.

A GYÓGYNÖVÉNYEK GYÜJTÉSÉRŐL ÁLTALÁBAN.

Ha az erdőn, mezőn kora tavasztól késő őszig figyelemmel kísérjük a lépten-nyomon található füveket, virágokat, látjuk, milyen gazdagon vagyunk a természet által megajándékozva a nép körében már évszázadok óta ösmert gyógyfüvekkel, virágokkal és gyökerekkel.

Mi is az a gyógyfű?

Gyógyfű alatt azt a növényt értjük, mely gyógyító célt szolgál. Régi embereknél általános szokás volt, de még ma is megfigyelhetjük, hogy a nép betegségek gyógyítására különböző gyógyfüveket használ fel. Úgyszólván minden betegségnek megtalálták a gyógyfüvét. Látjuk és tudjuk, hogy ezen különböző gyógynövényeket tényleg gyógyszerek készítésére használják fel.

Gyógyfű tehát csak az, amelyet gyógyfűnek ösmerünk, s nem mindenféle dudva vagy gyom és e gyógyfüveknek nem minden része képezi a gyógyszer célját. Némely gyógyfűnek csak a virágja, a másiknak csak a levele, a harmadiknak a levele, szára és virágja együtt, a negyediknek csak a gyökere képezi a gyógytényezőt. Legfontosabb feltétele tehát a

gyógyfüveknek, illetőleg azok gyüjtésének, hogy csak azt a részét gyüjtse a gyüjtő, amelynek gyüjtése el van rendelve. Gyógyfüvek kivétel nélkül csakis száraz állapotban használhatók fel gyógycélra. Csak a szakszerűen kezelt gyógyfüvek bírnak értékkel. (Lásd a gyüjtés és kezelés módját.)

Gyógynövények gyüjtési ideje.

Gyógyfüvek gyüjtési ideje alatt értjük, hogy azok mindenkor az általunk megjelölt gyüjtési időben gyüjtessenek. Nem minden időben szedett gyógyfüveknek van meg a gyógyhatása. Például egyes gyógyfüvek levele virágzás előtt, a másik virágzás közben stb. stb. gyüjtendő.

Minden egyes gyógynövény gyüjtésénél megjelöljük az időt (hónapot), külön megjelöljük a gyüjtendő részét a gyógyfüveknek. Tartsa magát tehát a gyüjtő megadott utasításunkhoz, nehogy munkája és fáradsága hiábavaló legyen.

ÚTMUTATÓ AZ ERDEI ÉS MEZEI GYÓGYNÖVÉNYEK GYÜJTÉSÉHEZ ÉS KEZELÉSÉHEZ.

A gyógynövények gyüjtési módja.

A gyógynövények gyüjtésénél legfontosabb azok szedési, gyüjtési módja. Ezen szedési módozatokat, a kezelés és szárítást az alábbi pontokban foglaljuk össze.

a) A **virágokat** úgy gyüjtsük, hogy csak a virág fejét választjuk le, illetőleg szedjük le a gyógyfüvekről. Ez mindenkor úgy történjen, hogy a virág fejét szár nélkül gyüjtsük. Virágokat harmatosan, vagy eső után **nedvesen** soha ne szedjünk. Legjobb akkor, ha már a naptól vagy a levegőtől jól megszikkadt, legalkalmasabb a délutáni órákban gyüjteni, de nem estefelé. Csakis jól kifejlett, teljes virágzásban levő virág gyüjtessék, virágbimbók, vagy már elvirított virágfejek ne gyüjtessenek.

Az összegyüjtött virágokat mingyárt gyüjtés után terítsük le szárításra. A szárítás **kivétel nélkül** naptól védett helyen, lehetőleg száraz levegőjű helyen (padláson vagy csűrben) történjen, és pedig úgy, hogy a virágokat papirosra terítsük le szárításra. Naponként vékony kis pálcikával legalább kétszer forgassuk meg, nehogy megpenészedjen, vagy egyenlőtlenül száradjon. A már teljesen kiszáradt virágokat helyezzük el dobozokba vagy papírzacskókba és tegyük jó levegős, szellős helyre addig, amíg értékesítjük.

b) A **levelek akként** gyüjtendők, hogy csakis jól kifejlett, erős, egészséges, zöldszínű, féregtől nem rágott levelek gyüjtendők. A leveleket ugyancsak szár nélkül gyüjtsük.

Az összegyüjtött szár nélküli leveleket éppen úgy szárítjuk, mint a virágokat, vagyis naptól védett helyen, padláson és naponként egyszer-kétszer megforgatjuk ugyancsak pálcikával. A már kiszáradt leveleket helyezzük el zsákokba és ugyancsak jó szellős helyen helyezzük el.

A levelek gyüjtésénél a gyüjtő legyen tekintettel arra, hogy csakis zöldre szárított levelek értékesek. Megbarnult vagy megfeketedett levelek, amelyek a nem gondos szárítás miatt színtelenednek el, teljesen elértéktelenednek. Fontos az, hogy csak annyi levelet gyüjtsünk, amennyit meg tudunk szárítani. Legfontosabb az, hogy ne hagyjuk a zölden letisztított levelet hosszú ideig nyers állapotban zsákban vagy plahcinákban, mert a levél saját nedvétől összepárlik, illetőleg befullad és így a levelek még szárításra való leterítés előtt megbarnulnak, elszíntelenednek.

c) **Levél, szár és virág együttes gyüjtése.** »Herba« alatt értjük a gyógyfüvek ama részét, amelynek gyüjtését úgy végezzük, hogy a szárat a gyökértől számítva, mintegy 2—3 cm-re levágjuk és így a szárral együtt az azon levő levelekkel, virágokkal együtt gyüjtjük. **Ezt nevezzük Herbának.** Fontos e gyüjtési módnál, hogy a Herba ne legyen túlerős, vastagszárú, csakis a már kifejlett Herba gyüjtendő. Ugyancsak fontos, hogy a Herba gyüjtésénél ne keverjünk mindenféle (idegen) füveket közé, mert az így összekevert Herba teljesen értéktelen. A Herbák szárítása vékony kis lapátkával való forgatással történik és ugyancsak az a szárítási módja, mint a leveleké, vagyis naptól védett, száraz levegőjű hely, padláson vagy pajtában. Ennek a szárítása is, mint általában a többi gyógynövényeké, naptól védett helyen kell, hogy történjen. A Herbák kiszárítás után kötegekbe kötendők, és pedig azon célból, hogy ne törjenek össze.

d) A **gyökerek gyüjtése** úgy történik, hogy azokat a földből kiássuk, torokban, cukorrépa módjára, fejétől levágjuk. A gyökereket sártól, földtől letisztítjuk, jobban mondva, vízben lemossuk. A vastagabb gyökereket két vagy több részre hasítjuk. A vékonyakat teljes egészében szárítjuk. A gyökerek szárítása is száraz levegőjű helyen történik. Nyári melegben lehet szabadban is szárítani, de naptól védett helyen.

A kiszáradt gyökereket, amelyeknek csontszárazaknak

kell lenni, szárítás után ketté, vagy többfelé törjük és a gyökérnek csak az a része szolgál gyógycélt, amelynek belső törése fehér vagy sárga. A gyökereket ugyancsak zsákba helyezzük és száraz levegőjű helyen tartsuk. A gyökereket a szárítás ideje alatt naponként többször megforgatjuk gereblyével, vagy más hasonló eljárással, mert ha ezt nem tesszük, a gyökér megpenészedik és utána megfeketedik.

A gyógynövények értékesítse.

Az összegyüjtött és szakszerűen kezelt gyógynövények értékesítése úgy történik, hogy azokat a Podkarpatszkaruszi Gyógyszerészek Egysesületének Szövetkezete napi áron veszi át a gyüjtőktől, illetőleg a gyüjtetőktől. Miután a gyüjtést ezen szövetkezet a tisztelt Tanítói Kar által kívánja eszközölni, az iskolás gyermekek, vagy az ezzel foglalkozó munkanélküliek beszolgáltatják az általuk gyüjtött gyógyfüveket a tanítói karnak. A tanítói kar levelezőlapon közli a »Herbapharma« szövetkezettel a gyüjtött gyógynövények mineműségét és mennyiségét, mire az értesítést küld az átvétel idejéről és helyéről. Egyes körzetekben a beszolgáltatott gyógyfüveket a gyógyszertárak, vagy pedig a szövetkezet mindenkori megbizottai veszik át és fizetik ki azok árát. A szövetkezet mindenkor figyelembe veszi a gyüjtő anyagi érdekét és a legmagasabb napi árat fizeti a gyógyfüvekért.

Idecsatolt kis vázlatkönyvünkben feltüntetjük mindazon gyógynövényeket, amelyek vidékünkön tömegesen találhatók, azokat népies nevén jelöljük meg. A gyüjtési időt megelőzően és a gyüjtési időben szövetkezetünk vezetője személyesen látogatja meg a t. Tanítói Kart és szemléltető előadást tart az egyes gyógynövények gyüjtési módjáról, szárításáról és kezeléséről.

Minden hónapban külön körlevelünkben közöljük a gyüjtendő gyógynövényeket, pontosan megjelöljük, hogy a gyógynövénynek melyik része gyüjtendő és mikor.

Érdeklődőknek díjtalan felvilágosítással szolgálunk mindenkor.

»HERBAPHARMA«

Gyógynövénygyüjtő Szövetkezet k. f.,
a Podkarp.-Ruszi Gyógyszerész Egyesület alapítása.

Užhorod,
Vajda Passage.

**Nejčastěji
objevené léčebné byliny jejich lidový
a botanický název**

**Ботаническія
и общенародныя названія самых
извѣстных лѣкарственных растеній**

**Leggyakrabban
előforduló gyógynövényeinek botanikai
és népies elnevezése**

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Flores	**Květy**	**Цвѣты**	**Virágok**	
Lammii albi (Flores)	Hluchá kopřiva Mrtvá kopřiva Hluchavka bílá	Глухая крапива, глуха жалива, некусающа жалива	Fehér árvacsalán Holt csalán fehér virágja	IV. V. VI. VII. VIII.
Tussilago farfara (Flores)	Podběl — nebo Podběl žlutý	Бѣлый лапушник	Fehérhátú lapu Farkastalp-fű	III. IV. V.
Primula officinalis (Flores)	Prvosenka jarní Petrklíč, Petrkluč	Первоцвѣт лѣкарственный, баранчики, ключики	Tavaszi kankalin Sárga kankalin	III. IV. V
Viola odorata (Flores)	Violka vonná Fialka modrá	Пахучая фіялка	Vad ibolya szagos Tavaszi szagos ibolya	IV. V. VI.
Taraxacum offic. (Flores)	Smetanka obecná Pampeliška	Одуванчик лѣкарственный, молоч, кульбаба, ланчицы	Pitypang Csorbóka Gyermekláncfű	IV. V. VI.
Sambucus nigra (Flores)	Bez černý Gbežové květ	Бузина черная, бзина	Fehér bodza Földi bodzavirág	VI. VII.
Convallaria majalis (Flores)	Konvalinka vonná	Ландыш майскій	Májusi gyöngyvirág	V. VI.

Arnica montana (Flores)	Prha chluncní Arniká	Арника	Háj virág Arnika Szt János virág	V. VI. VII.
Matricaria chamomilla (Flores)	Heřmánek Rumenec Rumencové květ	Ромашка лѣкарственная, румянок	Orvosi kamilla Szíkfű virág	V. VI. VII. VIII.
Paeonia offic. (Flores)	Pivonka obecná Pivoňka lékařská	Піонія обыкновенная, полная роза	Bazsa rózsa Pünkösdi rózsa	VI. VII.
Papaveris rhoseados (Flores)	Mák vlčí, ohníček Slepý mák	Мак — самосѣйка, мачок, маковинец маковина	Piros pipacsvirág	VI. VII.
Viola tircolor (Flores)	Žlutá fialka Maceška polní	Анютины глазки, братчики, зазулины	Vadárvácska Szt. Háromság viola	V. VI. VII.
Bellis perennis (Flores)	Sedmikráska Iskerky, Chudobka	Скороспѣлка бѣлая	Vad százszorszép	V. VI. VII.
Centaurea cyani (Flores)	Modrák Chrpa polní Charpa květ	Василек голубой, головатень	Kék búzavirág Kék konkoly	V. VI. VII.
Accaciae pruni spinosae (Flores)	Trkov květ Trnka	Терновник, терник, тернина	Kökény virág	III. IV.

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Flores	**Květy**	**Цвѣты**	**Virágok**	
Tiliae officinalis (Flores)	Lípa malolistá Lípový květ	Липа обыкновенная	Hársfa virág	VI. VII.
Crataegus oxyacanthae (Flores)	Hloh bílý	Боярышник, глог, глод	Fehér galagonya	VI. VII.
Malvae silvestris (Flores)	Sléz planý, Modro květý	Проскурняк апт., порсвирняк простой, полевая рожа	Fehér mályva Erdei mályva virág	VI. VIII. VIII.
Calendula offic. (Flores)	Měsíček zahradní	Столовейная трава	Kerti körömivrág Fülemülefű	VI. VII. VIII.
Rosa centifoliae	Růže červená	Роза, ружа	Kerti piros rózsa	VI. VII. VIII.
Symphitum offic. (Flores)	Kostvál lékařský Červený kořen	Живокость, лошак. ухо, сальный корень, сальник	Fekete nadály Fekete gyökér	IV. V. VI. VII.
Verbascum thapsiforme (Flores)	Divizna na velko květa	Царскій скипетр, колошняник, дѣвина	Ökörfarkkóró virág	VII. VIII. IX.

Delphinium consolidae (Flores)	Stračenuška Stračka polní	Шпорник, живокость, красоля, красуля	Szarkaláb virág Sarkantyú virág	VI. VII.

Upozornění: Při sbírání květu sbírejte toliko hlavičky květu, úplně bez kalichu. Zmoklé aneb vlhké květy nesbírejte neboť jsou tyto bezcenné, neboť před usušením se hnědí, aneb zčernají. Květy ihned po sběru složte na bílý čistý papír, docela tence, denně obraťte je tenkou tyčinkou. Na slunce aneb u kamen je nesušte, jen na suchém místě, na půdě, eventuelně na jiných od slunce chráněných míst. Římské číslice označují měsíc sbírání.

Напоминаніе: При собираніи цвѣтов должны мы собрати только головки цвѣтов, совсѣм без стеблей. Мокрые цвѣты не должны мы собирати, потому что они безцѣнны. Они получают бурый или черный цвѣт уже перед сушеніем. Цвѣты должны мы сейчас послѣ собиранія распростерти на бумагѣ, и то в совсѣм тонком слоѣ и обращати ежедневно с помощью малой палки. Нельзя сушити на солнцѣ или у огня, только на вѣтряном сухом мѣстѣ. на чердакѣ или на ином мѣстѣ без солнца. Римскія цифры обозначают мѣсяц (время) собиранія.

Figyelmeztetés: A virágok gyüjtésénél csak a virág feje gyüjtendő teljesen szár nélkül. Nedves vagy harmatos virágot ne gyüjtsünk, mert az értéktelen, már szárítás előtt megbarnul, megfeketedik. A virágokat mingyárt gyüjtés után terítsük le papírra egészen vékonyan s naponként kis pálcikával óvatosan forgassuk meg. Napon vagy tűzhely közelében nem szabad szárítani, csakis száraz levegőjű helyen, padláson vagy más naptól védett helyen.

A római számok a gyüjtés hónapját (idejét) tüntetik fel.

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Folia	**Listy**	**Листья**	**Levelek**	
Artemisia absynthi (Foliae)	Polýnek, Polejnek Pelunka	Полынь горькая, полонь	Fehér üröm Absynth Keserű üröm	V. VI. VII. VIII.
Hypocastanus albi (Foliae)	Kaštan divoký	Каштан	Gesztenye	V.
Menthae piperitae	Mata peprná	Перечная мята	Borsos mentha	VI. VII. VIII.
Datura strammonii (Foliae)	Panenská okurka Durman	Думан вонючій, дурное зѣлье	Maszlag Csudafa	VI. VIII. IX.
Taraxacum offic. (Foliae)	Smetana obecná Pampeliška Mliečov	Одуванчик лѣкар ственный, молоч, кульбаба, ланчицы	Csorbóka Pitypang Gyermekláncfű	VI. VII. VIII.
Salviae officinalis (Foliae)	Salvéj lékářská	Шалфей	Orvosi zsálya	V. VI. VII. VIII.
Pulmonariae offic. (Foliae)	Plícník lékářský Plučník	Медуница лѣкарственная, шемелина	Tüdőfű Petyegtetett tüdőfű	VI. VII. VIII.

Violae odorata (Foliae)	Violka vonná Fijalka Fialkový list	Пахучая фіялка	Erdei szagos ibolya Márciusi ibolya	V. VI. VII. VIII.
Malvae silvestris (Foliae)	Pampové pákáče Sléz planý	Проскурняк апт., просвирняк простой, полевая рожа	Erdei vagy mezei mályva levél	VI. VII.
Juglans regiae (Foliae)	Ořešak list Ořechový list	Орѣховый лист	Diófa levél	IX. X.
Fragariae vescae (Foliae)	Jahodový list	Земляника обыкновенная, ягода, дика ягода	Erdei szamóca Földi eper	VI. VII VIII IX.
Digitalis purpureae (Foliae)	Náprstník červený	Наперсток червеный, наперстянуа червена	Piros gyűszűvirág	VI. VII. VIII. IX.
Crataegus oxyacanthae (Foliae)	Hloh bílý	Боярышник, глог, глод	Szúrós galagonya Krisztus tövis	VI. VII. VIII.
Urtica dioica (Foliae)	Kopřiva dvoudomá	Крапива, жгучая крапива, жигучка	Csípős csalán levél	V. VI. VII. VIII.
Tussilago farfarae (Foliae)	Podběl obecný	Мать и мачеха, подбѣл	Fehérhátú lapu Farkastalpfű	VI. VII. VIII.

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Folia	**Listy**	**Листья**	**Levelek**	
Atropa belladonnae (Foliae)	Rulík, Zlomočník Maslak	Сонная одурь, мандригуля, надрагуля	Mérges nadragulya Maszlagos nadragulya	VI. VII. VIII.
Plantago lanceolata (Foliae)	Jitrocel, Kopínatý Psí jazýček	Подорожник ланцетовидный, бабка, припутник	Utilapu keskeny hosszú levelű	V. VI. VII. VIII. IX.
Plantagc major. (Foliae)	Jitrocel větší Psíjazyk velký	Подорожник большой, бабка, припутник	Utilapu nagy kerek levelű	V. VI. VII. VIII. IX.
Verbenae offic. (Foliae)	Verbinká	Вербена, вербѣнка	Verbena	VI. VII. VIII.
Herba	**Herba**	**Герба**	**Herba**	
Cychorei Intybus (Herba)	Čekanka obecná Cikorie	Цикорій дикій, солнцева трава	Mezei katángkóró Vad cikória, Bodácskóró	VII. VIII. IX.
Equiscti arvense (Herba)	Přeslička polní Přaslička	Хвощ полевой, смеречка, [illegible]	Zsurló fű Kanna mosó	V. VI. VII.

Thymus vulgaris (Herba)	Mateřidouška Tymián	Тимьян, чобрик, щабрик	Vadzsombor Kakukfű	V. VI. VII.
Tanaceti vulgare (Herba)	Vratíč	Пижма обыкновенная, косичка, дика рябина, навратник	Gilisztaűző virág Aranyernyős virág	VII. VIII. XI.
Violae tricolor (Herba)	Žlutá fialka Maceška polní	Анютины глазки, братчики, зазулины	Vadárvácska Szt. Háromság viola	V. VI. VII.
Artemisia absynthi (Herba)	Pelyněk pravý Polýnek	Полынь горькая, полонь	Fehér üröm Keserű üröm	V. VI. VII.
Capsella bursa pastoris (Herba)	Kokoška Pastuší tobolká	Пастушья сумка, ярушка пастушья, еж. глаз, кошелек	Pásztortáska Paptarsoly	V. VI. VII. VIII.
Potentilla anserina (Herba)	Mochná husí Stříbrník	Гусиная пажить, гус. лапка, гус. трава, лапчатка	Ludpázsit Libapimpó	V. VI. VII. VIII.
Aristolochia clematitis (Herba)	Vlčí jablko	Кирказан, кирказон	Farkas alma	V. VI. VII.
Erythrea centaurium (Herba)	Zeměžluč obecná Zeměžluč s červeným květem	Золототысячник, центорія	Cintória Hidegüző fű	VI. VII. VIII.

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Herba	**Herba**	**Герба**	**Herba**	
Ononis spinosae (Herba)	Jehlice trnitá	Иглишник, плу- годержка, стальн. трава, ст. иглистый	Iglice Szamártövis	VI. VII.
Eryngi plani (Herba)	Máčka Královo zelí	Ворсянка	Mezei tövislapu Lajtorjános tüske	V. VI. VII. VIII.
Marubii vulgare (Herba)	Jablečník obecný	Шандра бѣлая	Orvosi pemetefű	VI. VII. VIII.
Hedera helix (Herba)	Popenec, oponec Hedera	Плющ, земляной плющ	Fárafutó borostyán Repkény borostyán	VI. VII. VIII.
Saponaria offic. (Herba)	Mydlice lékařská	Мыльнянка, мыльная трава	Szappanfű	V. VI. VII. VIII.
Asperula odorata (Herba)	Mařinka vonná Waldmeister	Ясменник пахучій, Марьянка пахучая	Szagos müge Csillagos májfű	VI. VII. VIII. IX.
Cardui benedicti (Herba)	Bodlák požehnaný	Бенедиктова трава	Benedekfű	VI. VII. VIII.

Fragariae vescae (Herba)	Jahodník obecný Jahodí	Земляника обыкновенная, ягода, дика ягода	Erdei földi szamóca, Komócsa Földi eper	VI. VII. VIII.
Linaria vulgaris	Lnice obecná květel	Красоля желтая	Gyujtoványfű Tátincs, sárga sarkanytyú	V. VI. VII. VIII. XI.
Mellilotus officin. (Herba)	Komonice lékařská	Донник, донная трава	Molyfű. Somkóró Penészfű	V. VI. VII. VIII.
Achillea millefolii (Herba)	Mýši chvost s květem	Тысячелистник обыкновенный, кровник, кровяник	Cickafark Egérfark	V. VI VII. VIII.
Nasturtii officinalis (Herba)	Potočnice lékařská	Кресс водяной, рѣжуха	Vízi repce Mustárfű Vizi torma	V. VI. VII.
Menthae pulegii (Herba)	Mata vodička Koňská	Мята водяная, мята	Vízi mentha	V. VI. VII.
Viola tricclor (Herba)	Žlutá fialka Maceška polní	Анятины глазки, братчики, зазулины	Vadárvácska Szt. Háromság viola	VI. VII. VIII.

Sem náležející upozornění na druhé straně — Здесь надлежащее внимание ищите на второй страницы — Idevonatkozó figyelmeztetés a tulsó oldalon

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Radix .	**Kořeny** bez krku, bez hlav.	**Корни** без головок и шей	**Gyökerek** fejnélkül, torokban levágva	
Altheae officinalis (Radix)	Ibiš, Ibišek	Алтей лѣкарственный, пацурник, колачики	Fehér mályva Orvosi zsiliz	V. VI. VII. VIII.
Angelica officin. (Radix)	Angelika Andělika	Ангелика, дягиль аптечный, дягиль садовый, коровник	Orvosi angelika Angyalfű	VI. VII. VIII.
Asari euoropeae (Radix)	Kopytník, celá bylinka s kořenem	Копетень, копытень, копытник, п.-лѣсн., з. корень	Kapotnyak a teljes gyökérrel	VII. VIII. XI.
Atropa belladonna (Radix)	Rulík zlomočný nebo Lulík	Сонная одурь, мандрилуля, надрагуля	Maszlagos nadragulya	IV. VII. VIII.
Chelidonii majus (Radix)	Vlastovičník Kravník	Молочай, вольче молоко	Cidónia, Vérrehulló fecskefű Kutyatej	IV. V. VII. VIII.
Symphitum offic. (Radix)	Černý kořen Kostival	Живокость, лушаково ухо, сальн. корень, сальник	Fekete nadály Fekete gyopár gyökér	IV. V. VI. VII.
Gentianae lutei (Radix)	Hořký kořen Hořec	Горечавка желтая, джинджур, [illegible]	Sárga tárnics Keserű gyökér	VII. VIII. IX.

Pimpinella Saxifriga (Radix)	Bedrník obecný	Земной ладан	Bábafű Föld tömjén	VI. VII. VIII. IX.
Saponaria offic. (Radix)	Mýdlový kořeň	Мыльный корень	Szappan gyökér	V. VI. VII. VIII.
Taraxacum offic. (Radix)	Smetanka obecná Pampeliška Mliečov	Одуванчик лѣкарственный, молоч, кульбаба, ланчицы	Csorbóka Pitvpang Gyermekláncfű	IV. V. VI. VII.
Ononidis spinosae (Radix)	Jehlice trnitá Babí hněv Zanovice	Иглишник, плугодержка, ст. трава, стальник иглистый	Iglice Ekeguzs Szamártövis	VI. VII. VIII.
Primula officin. (Radix)	Prvosenká jarní Petrklíč, Petrkluč	Первоцвѣт лѣкарственный, баранчики, ключики	Sárga tavaszi kankalin	IV. V.
Tussilago farfara (Radix)	Podběl obecný	Бѣлый лапушник	Fehérhátú lapu	VI. VII. VIII.
Convallaria majalis (Radix)	Konvalinka vonná	Ландыш майскій	Májusi gyöngyvirág	VI. VII. VIII. IX.
Colchicum autumnale (Radix)	Ocun jesenní Naháč	Анемон осенній, вѣтреница осенняя	Őszi Kökörcsin	VIII. IX. X.

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Radix	**Kořeny** bez krku, bez hlav.	**Корни** без головок и шей	**Gyökerek** fejnélkül, torokban levágva	
Intybus Cichorei (Radix)	Čekanka Cikorie	Цикорій синій	Kék katáng Vad cikória	VII. VIII. XI.
Valeriana offic. (Radix)	Kozlík lékářský Baldryán	Маун апт., валерьяна лѣкарст., одолян лѣкарственный	Gyökönke Macska gyökér	VI. VII. VIII.
Eryngii plani (Radix)	Máčka nebo Kralovo	Ворсянка	Kék irringó Lajtorján tüske	VI. VII. VIII.
Aspidium Filix Mas (Radix)	Kapraď neb Papraď	Папоротник	Gilisztaüző páfrány	VII. VIII. IX.

UPOZORNĚNÍ:

Kořeny v krku odřízneme, jako řepu cukrovou, od bláta země dobře odčistíme, nejlépe když je umyjete ve vodě. Sušení kořenu můžete také provésti tím způsobem, když sílně zvadl, můžete uložiti na slabé slunce, neb na zastíněné místo. dle možnosti na půdě neb v chlévě. Denně je dobře obraťte. Neobrátíte-li kořen často, zhyne a vnitřek úplně zčerná.

Římské číslice označují měsíc sbírání.

НАПОМИНАНІЕ:

Корни отрѣжем в горлах, подобно, як у свекловицы, добре очистим от грязи и земли, умыем и послѣ того сушим. Корни можем сушити и так, что послѣ того, як они добре завянули, распростираем их на слабом солнцѣ или в тѣни, найлучше на чердакѣ или в стодолѣ и тут сушим. Ежедневно больше раз обращаем корни, чтобы не по плѣснѣли или почернѣли.

FIGYELMEZTETÉS:

A gyökereket torokban levágjuk, mint a cukorrépát, sártól, földtől jól megtisztitjuk, lehetőleg vízben lemossuk és úgy szárítjuk. A gyökerek szárítása történhet úgy is, hogyha erősen megfonyad, kitehetjük gyenge napra vagy árnyékos helyre, lehetőleg padláson vagy csűrben száríttsunk. Naponként többször forgassuk meg, nehogy megpenészedjen, megfeketedjen.

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Cortex	**Kůra**	**Кора**	**Kéreg**	
Rhamnus frangulae	Krusinova kůra hladká, mladá	Молодая кора черешни	Büdös cseresznyefa fiatal kérge	III. IV. V.
Populus alba	Topol bílý-Kůra	Молодая кора тополя	Fehér nyárfa kérge	III. IV. VIII. IX.
Quercus pedunculata	Dubová kůra	Кора лѣтняго дуба	Tölgyfa kérge (fiatal)	III. IV. VIII. IX.
Prunix spinosae	Trnka planá-Kůra	Кора терновника	Kökénycserje kérge	III. IV.
Salix fragilis	Vrbová hladká Kůra	Кора ломкой ивы	Törékenyfűz kérge	IV. V.

Upozornění: Kůra se očistí od mechu, suší se v tenkých kusech, obrátíme je často. Můžete je sušiti na slunci, vyjma vrbové kůry.

Напоминание: Коры очистим старательно от моха, разрѣжем на тонкія скибки и так сушим. При том часто их ооращаем. Коры можем сушити и на солнцѣ, кромѣ коры ивы.

Figyelmeztetés! A kérget a famohától letisztítjuk, vékony darabokra hasítva szárítjuk, lehet napon is, kivéve a fűzkerget.

Fructus	Plody	Плоды	Bogyó	
Juniperus communis	Jalovec obecný	Ягоды можжевеловыя	Gyalogfenyő bogyója	IX. X. XI.
Rosa canina	Šípky červené bez semena	Плод шиповника без сѣмени	Csipkerózsa bogyó mag nélkül	IX. X.
Myrtillorum	Borůvky černé bobule	Плод черника	Fekete áfonya bogyó	VII. VIII.
Pruni spinosae accac.	Truky plané	Сѣмена терновника, только сѣмеиа	Kökénymag húsától megtisztítva, csak mag	IX. X.

Upozornění: Zde uvedené bobule sbírejte jen v zralém, uplně černém stavu. Jalovec obecný, — jahody černé bobule, sbírejte jen ve zralém úplně černém stavu. Šípkv červené bez semena. ien černé bobule bez zrn, trnky plné očistěte od t. zv. masa. Všechny se usuší!

Напоминанie: Сiи плоды можно собирати исключительно только в дозрѣлом состоянiи. Ягоды можжевеловыя и черника собираем в дозрѣлом черном состоянiи, сѣмена терновинка без мякоти. Плод шиповника без сѣмени. Всѣ плоды до листы быти добре высушены.

Figyelmeztetés: Az itt felsorolt bogyókat csakis érett állapotban lehet gyüjteni. A Boróka és Fekete áfonya bogyóit érett fekete állapotban, a Hecsepecsének piros bogyóit mag nélkül, a kökénymagot húsától megtisztítva. — **Valamennyi bogyó jól kiszáritandó!**

Botanický název Ботаническія імя Botanikai név	Český název bylin	Русскія названія цвѣтов	Népies magyar neve a gyüjtendő növénynek	Doba sběru Час набору Gyüjtési idő
Pinus silvestris	Borovice lesní jen mladá, vršky	Молодыя почки сосны	Erdei fenyő fiatal rügyhajtása	II. III.
Viscum album	Imelí bílé mladé větévky s listy	Омела, совсѣм тонкія вѣтви и листья	Fagyöngy az egész vékony ág és levél	I. II. XII.
Gemmae populi	Topol černý zimní pupeny	Молодыя весенніа почки тополя	Fekete nyárfa, jegenyefa fiatal tavaszi rügye	II. III.

Upozornění: Boroví lesní sbírejte jen mladé vršky. Imelé bílé zde sbírejte jen mladé větévky a listy (bez bobule). **Všechny usušit.**

Напоминание: Почки на концѣ вѣтвей сосны, совсѣм тонкія вѣтви и листья (без плодов!) омелы и почки тополя только до того времени должны мы собирати, пока являются дѣйствительно почками. Всѣ должны быти высушены.

Figyelmeztetés: Az erdei fenyőnek csak az ágak végén levő rügyfejét, a fagyöngy egész vékony ágait és leveleit (bogyók nélkül), a nyárfa rügyét csak addig gyüjthetjük, amíg rügy.

Valamennyi kiszáritandó!

UŽHOROD